

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer **szombaton** egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — **Hirdetések díja** száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. **Melléklési díj** minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő **mindennemű közlemények** a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Fraus pia.

Ariosto Lajos, a nagy olasz költőről, kinek leghíresebb műve az „Örült Roland“, és ki egyszersmind egy tartomány kormányzója is volt, azt mesélik, hogy egy napon gondolatokba merülve, a kis várból, melyben lakott, a szabadba kilépett és a kellemes idő varázsától észrevétlenül csábítatva, lakától messzire távozott el. Egyszerre az erdős hegyekből néhány rabló rohanta meg őt. — Már veszve hitte magát. Szerencséjére azonban a rablók egyike rá ismert és társaihoz fordulva így kiálta fel: „Ez a kormányzó, ez Ariosto!“ A rablók erre Ariosto lábaihoz borultak és nagyon örültek, hogy alkalmuk akadt őt látni. Azután várához kísérték vissza, útközben bevallván, *miszerint benne nem a kormányzót, hanem a nagy költőt tisztelik.*

Ha igazat kell mondani, úgy körülbelül mi olyanak gondoljuk magunknak azon tiszteletet, melylyel a mai emberiség közül számtalanok hódolni szoktak a vatikánnak, mint a milyen tiszteletet a fenti közlés utolsó mondata jelez. Nem a róm. kath. egyház kormányzásának főtényezőjét, hanem a titokteljes hittételek kiapadhatatlan költői remeklőjét csodálni a római curiában, ez kezd divattá lenni napjainkban. De ez nem is bámulni való. Míg a jelen nemzedék büszke öntudattal előre nyomul az újkor tudományától megvilágított szabadvizsgálgódsági pályán, s minden küzdelmek mellett örül, hogy ábrándteljes gyermekkorából átlépett önelhatározással összekötött nagykorúságába: addig a római curia hátra felé hajlik és dogmaecsetével be-bemárt a rég lejárt idők regfestékeit tartalmazó edénybe és teremt csodákat. Soha nem látott üdvképek, emberi alakban járó istenek, minden közlekedési eszközök nélkül utazások a földről a mennybe keletkeznek mesterkeze alatt és ezeknek homlokzatára ezt vési be: „Ez dogma; ezt hinned kell, te gyarló földi vándor, különben biztos sorsod a kárhozat!“

A világ bámulja a megfoghatatlanságokat; tudja hogy nem egyebek, mint „*fraus pia*,“ de hallgat.

Ma ismét új dogma küs-öbén áll a róm. kath. egyház. Pár hét előtt ugyanis a lapok azon hírt hozták, hogy Rómában készülnek a vatikáni zsinatot, melyet a porosz-francia hadjárat félboszakita, folytatni, és hogy a jézsuiták azon fáradoznak, miszerint XIII. Leo eme célbavett zsinatot Szűz Mária mennybemenetelének dogmává emeltetése által fejezze be.

Valóban feltűnő jelenetek azok, melyeket századunk közép évtized eiben a r. kath. egyház körén belül végbemenni látunk. Azok már is eddigi történelmi felfogásunkkal meglepő ellenmondásba hoztak minket. Boldogult IX. Piusig azt gondoltuk, hogy a trienti zsinat a róm. kath. egyház csodateljes tanépületét tökéletesen befejezte volt. Hiszen elég sokáig tartott, 1545. évi decz. 13-tól 1563. év, decz. 4-ig, tehát 18 évig és öt pápa III. Pál, III. Gyula, II. Marcellus, IV. Pál és IV. Pius alatt és oly időben, melyben alkalma volt a fris reformatói tanokat megtámadni és tönkretenni az önvédelem és önfentartás egész hevével. Ki hitte volna hogy 291 év lefolyása után, midőn az emberiség már egészen más szellemi látkört teremtett volt magának, ismét előáll a csodákat gyártó zsinatok korszaka? Mit nem vártunk, megtörtént! 1854. évi decz. 8-án a Szűz Mária szeplőtlen fogantatásáról, 1870. évi július 18-án a pápa csalhatatlanságáról szóló dogma ünnepélyesen lett kihirdetve. Némely körökben azon furcsa nézet nyert tért, hogy a felvilágosodott tizenkilencedik század a dogmák megalkotásának legkedvezőbb és ennél fogva az emberiség szellemi haladása, míveltsége és nagykorúsága nem más, mint „*fraus pia*.“

Mintha a mai fáradhatlanul bűvárkodó tudomány tisztább igazságot, mint milyennel a középkori scholastika dicsekedhetik, felmutatni nem birna; mintha mívelt századunk önálló nemzedéke szabad, észszerű gondolkodási tehetséggel nem rendelke-

nék: oly szabadon és bátran, oly komoly ünnepléssel és szent kenetteljességgel tetőzi be a legnaivabb fogalmakból összeforrasztott dogmaépületét a róm. kath. egyház jelen napjainkban. IX. Pius alatt még megmagyarázhatónak találtuk ezen eljárás; ő ábrándos kedélyű volt és szerencsétlennek érezte magát. Áhíthatóságának minden főhása a mennyei szüznek volt szentelve; legbuzgóbb dicsőtésében találta legnagyobb boldogságát. Ebben nyilvánult ábrándos kedélye. Viszont Viktor Emanuel elég kegyetlen volt, őt királyságának földi területétől megfosztani. Ez szerencsétlenné tette őt, és jól esett neki, hogy mulékony birtok elvesztéseért némi kárpótlást nyerhetett az élet eszményi terén a dogmává emelt hivatalos csalhatatlanságában. Vigaszt talált a „*fraus pia*“-ban.

De XIII. Leo higgadt, számító jellemnek mondatik, ki földi sikertelenségekért alig elégednék meg oly vigasztalással, mely szép, üres álmokból szövődik. Inkább úgy látszik, hogy egyházát földi hatalommal szeretné ellátni. És ő alatta mégis létrejön a Szűz Mária menybemeneteléről szóló dogma? Be kell vallani, bár ez már IX. Pius alatt tervezve volt, mégis, hogy XIII. Leo alatt teljesebbé menjen, feltűnő! Hol rejlik ennek oka?

Rousseau azt mondta: „*Ha nékem valaki ma bebizonyítja, hogy kötelességem magamat a hit dolgában valamely emberi határozatnak feltétlenül alávetni, úgy holnap katolikus leszek és velem együtt azzá lesz minden következő, igaz érzetű ember.*“ A mai tudomány és míveltség Rousseauval együtt azt tartja, miszerint a kérdéses bebizonyítás abszolút lehetetlenség, és ha mégis találkozna valaki, ki ezt lehetők tartaná, legszelidebben szólva, jámbor ámitásnak, csalárdságnak esnék áldozatul, vagy ezt tudva, ezen hiedelemre másokat is rábeszélne igyekeznék, magavolna az ámitó.

Róma ezen elvitázhatlan igazságot mind eleitől fogva máig kevélyen ignorálta és annyira beleélte magát a jámbor ámitás és önámításba, miszerint nem képes lemondani azon reményről, hogy eljövendő amaz idő ismét, mikor az emberiség, búcsút véve saját Istentől nyert egészséges eszétől, meghajol a vatikán hittételei előtt egyetemlegesen. IX. Pius is e reményben fogott hozzá a zsinattartáshoz és e remény alapján hívta vissza a róm. kath. egyház egyedül üdvözítő kebelébe a protestánsokat is, mintha mi képesek volnánk hinni a szent szűz szeplőtlen ogantatását, annak menybemenetelét és a pápa csalhatatlanságát.

A protestánsok a meghívást visszautasították s

tiltakoztak ellene. Németországban kitört volt a kulturharc egész elszántsággal. Jött a porosz győzelem minden ponton és a haladás hívei örömradió fakadtak, hogy elvalahára a protestáns elvek fognak diadalmaskodni az élet minden terén. „*Fraus pia!*“ A kulturharc megszűnt. Bismark Németországnak véres áldozatokon szerzett egysége érdekében békét akar a r. kath. klérussal. A német prot. theologusok túlnyomó része retteg a szabadelvűség terjedésétől és azt hangoztatja, hogy a mai társadalom bajaitól csak úgy menekülhet, ha a 16-ik századbeli hitcikkelyek csalhatatlanságába feltétlenül hisz. — Nálunk, Magyarországon a protestánsok nem tudnak tisztába jönni legfontosabb teendőik felett. Franciaországban a jézsuiták eltávolíttatását a nép nagy része siratja. A meghódított Boszniában alkalom nyílt pár új püspökség alakítására. Tény, hogy a protestantismus lényegéhez képest haladni nem tud; a görög-keleti egyház haladásra nem gondol. Mi csodálni való van tehát abban, hogy a higgadt, eszélyes XIII. Leo azt tartja haladásnak, ha elődeit követvén, tovább fűzi a „*fraus pia*“ a dogma alkotás terén is. Hiszen sem a hatalmasságok, sem a mívelt népek együttesen ily eljárás ellen fel nem szólalnak és így hallgatva igazat adnak a római curiának, akármit is mivel. Mint római pápa pedig köteles minden modern fogalom ellen egész hatalmával harcolni.

Teszi is ezt híven és fáradhatlanul. Aquinoi Tamást az összes tudomány védszentjévé emelte s ki mondta, hogy annak bölcsészete az egyedül helyes és igaz, mi annyit jelent, hogy minden más bölcsészet téves, veszedelmes és kárhozatos. — A belga ügyre vonatkozó allocutiója pedig mutatja, hogy csalhatatlanságának zászlaját igen magasan lobogtatja, mert panaszolkodik, hogy „*isteni*“ jogai meglettek sértve. És e tevékenységében felette buzgón támogatják klérusa által. Hazánkban is a „*Religió*“ most egész odaadással iparkodik bebizonyítani, hogy akármily észellenes tanokat is állít fel Róma, mégis mindenkor igaza van.

Legalább az ez évi 35—44. számaiban tüzetesen fejtegetett csalhatatlansága a pápának ezen célból irotnak látszik, mert itt a hagyomány minden bizonyítékai össze vannak hordva annak kiderítésére, miszerint a csalhatatlanság tulajdonképen ama szikla, melyen az üdvözítő egyháza áll. A „*Religió*“ oly annyira ragadtatik buzgóságától, miszerint kiemeli: „*Még a rablócsapatokban tekintélylyel kormányoz a főnök, előtte reszketnek a többiek és engedelmeskednek.*“

Mi nem tartozván azokhoz, kik hinni tudnak a

pápa csalhatatlanságában, őszintén sajnáljuk e hasonlatot és biztosítjuk a „Religió“-t, hogy jámbor önámításnak esett áldozatul, ha azt hitte, hogy ily kifakadásokkal minket nézetére térít. Jól tudjuk, hogy minden ilyen törekvés csak azt akarja bebizonyítani, miszerint VIII. Orbán állítása, melynél fogva: „Egy élő pápa nyilatkozata többet ér, mint száz meghalté“ a varikánnak föelvé maradt mindenkor.

Ezen elv római szempontból nagy horderejű lehet, de az emberiségre ez idő szerint nem rendelkezik ama sújtó hatalommal, mely előtt a középkorban királyok és államok reszkettek. Hiába hivatkozik a róm. curia elvei érvényesítése céljából a szent zsinatokra. A mai nemzedék csakugyan magáévá tette *Nazianzi Gergelynek* azokra vonatkozó iteletét, melyet egy jó barátja irányában emigy fejezett ki: „*Ha igazat akarok írni, ki kell mondanom, hogy a püspökök minden összegyűlésétől félek, mert egy zsinatnak sem láttam jó végét, mert nemhogy a bajok megoldását eszközölte volna, hanem inkább sokasította.*“ Az utolsó zsinatról is lehet ezt mondani, mert régen lejárt idők regéinek tartalmát állította fel üdvígazságoknak és így a józan gondolkodásukat és a vatikáni elveket elválasztó irtó végtelenül nagyobbította. Ez idő szerint már köztudomású titok, hogy a róm. kath. egyház még létező nymbusát nem az általa követett és ápolt hittani „*fraus pia*“ tartja fenn, hanem azon pénzerő, melylyel rendelkezik.

Ennek következtében fenhéjázás nélkül mondhatni, hogy a mai társadalmi életnek szellemi vezérelvei egyáltalán protestáns természetűek, mert az emberiség meggyőződött arról, hogy a józan protestantismus „*fraus pia*“ által sohasem törekedett a lelkiismeret szabadságát és az önálló gondolkodást tevékenységében megakadályozni vagy a polgári élet fejlődését a betűhit bilincseibe verni. A józan protestantismus gyakorlati életpályáján a szentírás emez intését tartja szeme előtt: (II. Cor. I. 24) „*Nem hogy uralkodnánk a ti hiteteken, hanem mivel hogy szolgálai vagyunk a ti örömeteknek, mert hit által állotok.*“

Mi magyarországi protestánsok például, kik az udvari theologia szent malasztjától terhelve nem vagyunk, azért készülhetünk zsinattartásra, a világ nem fog attól tartani, miszerint valami olyat mondunk ki hitszabálynak, mi a szabad meggyőződést átok alá tenné. Nálunk hozzászólhat a hit dolgához az egyház világi tagja is, mi által minden hierarchiai aspirációk meghiúsíthatnak. Mi nem hisszük, hogy az üdvözülhetésre emberi feltétlen tekintély szükséges, hanem iparkodunk a lelkiismereti szabadság

és a szeretet alapján rendezni egyházi ügyeinket úgy, hogy az elfogulatlan azokban meg ne botránkozzék. Minden előzetes szabad véleménynyilvánítás, eszmecsere és megvitatás mellett közös célunk az, hogy egyházi életünk alapja, lényege és majdan sirköve legyen: *igazság, őszinteség és szeretet, Krisztus szellemében*, nem pedig vatikan-féle „*fraus pia!*“

Bierbrunner Gusztáv.

Néhány őszinte szó a tiszántúli ref. egyházkerület által szervezett középiskolai felügyelő tanács érdekében.

Legelőször e becses lap f. évi 30-ik számából tudtuk meg, hogy a tiszántúli ref. egyházkerület legközelebbi közgyűlése a kerületbeli gimnáziumok jövőjére és életérdekeire nézve egy szerfelett fontos és nagy horderejű végzést hozott, midőn a *középiskolai felügyelőtanács felállítását határozatilag kimondotta*, nemcsak, de tényleg meg is valósította, a mennyiben e tanács tagjait elismert tekintélyű és tehetségu férfiakból megválasztotta. A tiszántúli ref. egyházkerület e lépésével megmutatta, hogy a területén lévő felekezeti középiskolák fentartása, sőt azok tovább fejlesztése, mennyire szíven fekszik a jelenben is.

Adja Isten, hogy e fontos lépéshez kötött szép remények, minél előbb, teljes mértékben valósuljanak!

Nem lehet célunk e helyen a felügyelőtanács szervezetét, teendőit és hatáskörét részletesen ismertetni; erre nézve egyszerűen utalunk e lap 30-ik számának 249. lapján közölt tudósításra, addig is, míg az illető egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyve megjelenhet s abból teljesen és hitelesen értesülhetünk a felügyelőtanács mivoltáról, ügyköréről stb. Még kevésbé akarunk a felügyelőtanács szervezete és hatáskörének részletes bírálatába ereszkedni. Mi részünkről, általában csak helyeselni tudjuk az egész intézkedést s örömmel fogadtuk annak már előzetes tervezetét is.

Mindössze egy pár rövid észrevételünk volna, melyeket a felügyelő-tanács működésének megkezdése előtt közzétenni, épen e lapban, melyből első értesülésünket meritettük, legalkalmasabbnak láttuk. Mi nem tartozunk jelenleg sem a tiszántúli, sem egyik, vagy másik ref. egyházkerület tanfőfői közé; épen ezért azt hisszük, elfogultságot, féltékenykedést vagy érdekhajhászatot, *jogosan* legalább, senki sem vethetend szemünkre.

Miután a f. tanács hatásköre szükségképen csak a tiszántúli e. kerület kebelében fennálló ref. középiskolák összességére terjed kis vele szemben az egyes középiskolák, vagy gimnáziumok — legyenek akár teljesek, akár 6, vagy 4 osztályúak — mint *önálló egyedek* állanak: ennél fogva a tanács tagjai számának megállapításánál, szerintünk, fő súlyt kell helyezni arra, hogy a vidéki tagok lehetőleg minél több ilyen középiskolai egyediséget, hogy úgy szóljunk: minél több *középiskolai vidéket* képviseljenek mintegy. A tagok közé, a szervezet 1-ső pontja szerint az elnökön s a négy tanárképviselőn kívül 2 debreczeni s 4 vidéki tag választandó.

Tekintve, hogy az egyházkerületben a vidéki gimnáz-

ziumok száma nagy, s közöttük kettő teljes nyolcz osztályú és kiváló népességű; tekintve, hogy e gymnáziumok, talán egy párt kivéve, megannyian fontos missziót teljesítenek: szerintünk czélszerűbb, a vidék érdekeinek is megfelelőbb lett volna, a két debreczeni tag helyett csak egy debreczeni, a négy vidéki tag helyett pedig öt vidéki tagok választását állapítani és ejteni meg. A f. tanácscsal szemben a debreczeni központi főgymnázium is csak *egy egyed*; s bár akár a tanerők, akár a berendezés, felszerelés vagy népesség dolgában egy vidéki gymnázium sem állhatja ki vele a versenyt: mégis szerintünk legalább tökéletesen elég volna érdekeinek képviselésére egy debreczeni tag, annyival inkább mert az elnök, nagy valószínűség szerint, mindig a központból fog választatni, s rajta kívül a debreczeni főgymnázium igazgatója is, bizonyosan mindig beválasztatik a tanács tagjai közé mint tanárképviseelő. A jelenlegi szervezet mellett úgy áll a dolog, hogy az elnököt is beleértve, négy egyén képviseli Debreczert. Mig a vidéknek összesen csak 7 egyén jutott. Ez pedig teljességgel nem arányos elosztás akkor, midőn a központban csak egy, a vidéken pedig 10—12 gymnázium van olyan, a melyre a felügyelet kiterjesztetik.

A f. tanács tagjairól a fent idézett hírlapi tudósításban nincs világosan megmondva, vajjon *életössziglan*, vagy többkevesebb számú évekre választattak-e meg? Csak ennyi van egy helyen említve: „*állandó tagokká*“ választattak ezek és ezek.

A nélkül, hogy az általunk mélyen tisztelt tagok bármelyike irányában is bizalmatlansággal viseltetnénk, protestáns szempontból határozottan a bizonyos, megszabott ideig tartó megbízás elve mellett vagyunk, s ehhez képest, a három vagy legfeljebb hat évre való választás mellett buzgókodunk. Jól tudjuk, hogy hasonló testületeknél mennyire óhajtható volna az ügykezelésbe magokat beleélt egyének állandó vagy legalább hosszabb ideig tartó alkalmazása; de nézetünk szerint a közbizalom lévén legerősebb s egyedül észszerű alapja minden képviseleti szervezetnek, e közbizalomra koronként való hivatkozást elkerülhetlenül szükségesnek s nagy fontosságúnak tartjuk. Meg vagyunk győződve, hogy jobb, megbízhatóbb kezekbe ez idő szerént nem tétethetett volna a felügyelet gyepője, mint épen a megválasztott egyénekébe; de mégis, *autonom prot. egyházunk szelleméhez híven, a három vagy legfeljebb hat évre való választást* óhajtjuk. Hiszen a felügyelő-tanács tagjait úgy sem éretlen vagy félrevezethető tömeg, hanem mindig az egyházkerületi közgyűlés fogja választani; erről pedig fel kell tennünk, hogy választásában mindenkor meggondolt s körültekintő leend. És e körülmény már biztosítékot nyújt arra is, hogy a tanácsnak magokat érdemesített s nélkülözhetleneknek bizonyult tagjai, a 3 vagy 6 év elteltével újra és újra meg fognak választatni.

A fentebbiekből kifolyólag, részünkről nem helyeseltetjük azt sem, hogy a felekezeti gymnáziumok élére *állandó igazgatók* választassanak.

A kérdéses tudósításban a 6-ik pont alatt ugyan ez áll: „*Minden gymnázium élén vagy állandó, vagy legalább 6 évre választott igazgató áll, ki az egész intézet vezetéséért felelős*“; de megvalljuk, jobb szeretnénk volna, ha az állandó igazgató-ág fel sem említették. Nem nekünk evangelicus reformátusoknak való az. — Az állam, igaz, állandó igazgatókat alkalmaz tanintézetekben; de hogy minő sikerrel, vagy leg-

a'ább többel-e, mintha e lenkezőleg cselekednék, azt itéljük meg azok, a kik e téren tapasztalattal bírnak. — Nekünk is meg vannak e részben saját tapasztalataink, s épen ezek nyomán tanácsoljuk, hogy mi ne kövessük az államot e téren! Burokratikus teendők ne háborítsanak minket. A nélkül is kevés, országszerte egy és ugyanazon tanintézet tanárai között a testvéri egyetértés és összetartás; hátha még az állandó igazgatóságban olyan bureauszerű intézményt próbálunk a mi középiskoláink szervezetébe is beilleszteni! — Bizony nem hiszszük, hogy hasznunkra válnék az.

Mi részünkről tehát az igazgatóknak is 3—6 évi időközökre való választása mellett vagyunk. Ezek választásánál sem éretlen tömegek határoznak; az egyes iskolaszékek presbyteriumok vagy tanári karok bizonyára mindig ki fogják választani tudni az igazgatói tiszt viselésére legalkalmasabb egyént, s a valódi érdemnek nem lesz oka mellőztetés- vagy félreismertetésről panaszkodni. Sőt mi abban sem látunk épen veszélyt a tanügyre nézve, ha az igazgatóság 3 évenként, a tanárok hivataloskodási idejének korrendje szerint váltakoznék. Hadd részesüljön mindenik tanár, ha ideje eljön, ama fontos állás terhei és javadalmaiban! A ki nem érez magában arra elegendő erőt vagy a kényelmet többre nézi, ám ne vállalja el; szabadságában áll megmenekedni tőle; de igaztalanságnak tartanók, ha a tanárok közül csak egyetlen arravaló egyéntől is megvonó az alkalmat, tehetségeinek e téren való értékesítésére. — Egy szóval, az állandó igazgatóságnak mi nem vagyunk barátai, épen prot. egyházunk jól felfogott *jelleme és szelleme* szempontjából. Az egyéniség természetes jogait mindig tiszteletben kell tartanunk, legalább addig, míg az összesre károsnak nem bizonyulnak. Ez a protestáns szelleméhez legillőbb eljárás. Autokratáskodás, vagy telhetetlen, absorbeáló centralizálás, teljességgel nem nekünk valók.

Végül volna még egy észrevételünk és ez abban áll, hogy a kérdéses szervezeti pontozatokban nem találjuk egész határozottsággal körülírva a *viszonyt, a melyben fog a felügyelő tanács, az egyes gymnáziumokat fentartó helyi hatóságokhoz* (p. o. egyházmegyék, vagy egyes egyházak) állani. A 3-ik pontban ugyan az mondatik, hogy az elnök az érettségi rendes vizsgálatokon megjelenve „*tapasztalatait a szükséges intézkedés megtétele végett az illető középiskolai helyi hatóság . . . elé terjeszti*“; s az 5-ik pont e) tétele alatt is van mondva ide vonatkozólag annyi, hogy „*minden gymnáziumot fentartó hatóság a helyi felügyeletre vonatkozó szabályokat, tudomás végett, a felügyelő-tanács felterjeszti*“; de őszintén megvalljuk, óhajtottuk volna bővebben és határozottabban megjelölni a f. tanács és az egyes középiskolai helyi hatóságok között leendő viszonyt, úgy a hivatalos érülközések terén, mint netalán nézetkülönbség esetében, a felebezésre vonatkozólag.

Nézetünk szerint, az egyes gymnáziumokat fentartó helyi hatóságok a fontosabb és szoros tanügyi dolgokban sohasem mellőzendők s a f. tanács egyenesen és közvetlenül csak azok útján szerezheti meg magának, az alapos értesülést és tájékozást. Épen ezért, az 5-ik pont a) tételét mi jónak látnók megbővíteni, és pedig ily formán: „*Az elnök saját tapasztalása s a beküldött iskolai értesítők, úgy szintén az illető középiskolai helyi hatóságok hivatalos jelentésének alapján évenként részletes jelentést tesz minden egyes gym-*

názium anyagi és szellemi állapotáról;“ valamint a d) tételt is így vélnők átalakíthatónak: „*az egyes gymnáziumokat fenntartó helyi hatóságok hivatalos évi jelentésének alapján, a gymnáziumok összes anyagi és szellemi állapotáról évenként az egyházker. közgyűlésnek okadatolt, véleményes és részletes jelentést tesz.*“

Nem szeretnénk félreértetni. Mi nem azt mondjuk, hogy a f. tanács a maga véleményét, észrevételeit, az egyházkerületi gyűlés előtt elhallgassa, s csak a helyi hatóságok jelentését summázza; világért sem; így megkötnék a f. tanács kezeit, sőt az egész intézmény halvaszületett gyermek lenne. A mi nézetünk abból az elvből indul ki, illetőleg azt az elvet hangsúlyozza, hogy a helyi kormányzat és hatóság, a hol és a mennyire csak lehet, ne mellőztessék, vagyis hogy a f. tanács semmiféle fontosabb intézkedést ne hajtson végre önmagától addig, míg az illető középtanodai helyi hatóságot is meg nem kérdezte, míg annak nézetével tisztában van. Az autonómiát ne csak kifelé, más vallásfelekezetek, vagy éppen az állammal szemben hangsúlyozzuk, hanem tiszteljük és érvényesítsük azt egészen addig, a meddig józanul lehet, először is bent magunk között, saját háztartásunkban.

A mi már a f. tanácsnak az egyes középiskolai helyi hatóságokhoz való viszonyát illeti, szerintünk, midőn az egyházkerület egy ilyen tanács felállításának szükségességét beismerte, annak tagjait is megválasztotta: e téttelel a dolog természete szerint, egy olyan tanügyi hatóságot szervezett, a melyre a maga felügyeleti jogainak gyakorlását rábízván, annak egyszersmind az egyes középiskolák helyi hatóságait, a szorosán tanügyi dolgokban alá is rendelte. — Ebből következik, hogy a felügyelőtanács az egyes helyi hatóságokkal szemben, minden esetre felsőbb hatóság, s nézeteltérések eseteiben felettök csak az egyházkerület képviselőinek plenuma, tehát az e. kerületi gyűlés lehet a bíró.

Mindent összevéve, mi úgy fogjuk fel a dolgot, hogy a f. tanács egy közvetítő közeg az egyházkerületi, mint főhatóság, s az egyes gymnáziumokat fenntartó alsóbb hatóságok között. Kötelessége tehát a felülről jövő intézkedéseknek, rendeleteknek, az alsóbb hatóságok útján érvényt szerezni; másrészt az alólól jövő kezdeményezések, indítványok vagy óhajoknak, az egyházkerület — mint főhatóság — elé való véleményes beterjesztéséről gondoskodni. Így teljesen meglesz az összhang; egyik kerék összevág a másikkal, úgy mint azt egy tökéletes gépezetnél látjuk. — Így mindennek ékesen és szép renddel fognak történni, az apostol utasítása szerint.

Ha már ebbeli felfogásunk helyes, ha a f. tanács t. i. csakugyan ilyen közvetítő közeg akar lenni, akkor okvetlenül pontosan körvonalozni kellene viszonyát és jogkörét az alsóbb hatóságokkal szemben. Egyébiránt lehet, hogy az illető e. kerületi gyűlés jegyzőkönyvének ide vonatkozó száma e tekintetben is teljesen tájékozni fog bennünket s ez esetben szerény észrevételeink tárgyatlannak és szükségtelenné válnának. Mi csak örülni fogunk ezen. De mielőtt az illető jegyzőkönyvi számot láttuk, kénytelenek voltunk e becses lap közleményét fogadni el kiindulási pontul s minden mellékes tekintet, vagy érdek nélkül, csupán az ügy fontossága és érdekessége által ösztönözötve, mondani el igénytelen nézeteinket.

Ugyanazért hisz-zük és reméljük, hogy megrovást vagy neheztelést nem vontunk fejünkre akkor, midőn csekély erőnkkel a közjónak véltünk szolgálhatni.*)

B.-Gyulán, 1880. aug. 15.

Homolya István,
oklev. tanár.

TÁRCZA.

A „Londoni Vallásos Traktátusokat Terjesztő Társulat“ és mi magy. rok.

(Folyt. és vége.)

El kell fogadnunk a londoni társulat közöttünk való működését, *de oda hatva, hogy mielőbb más alakban jöjjön az, mint a hogy jő.*

Mély háatlanság volna a társulat s annak közöttünk működő lelkes megbizottja iránt kétségbevonni az ő legnemesebb jóakarátukat. Ők az általános keresztyéni szeretetből eredő legjobb indulattal vannak irántunk, de működésüknek áldásos hatása csak úgy lehet, ha mi sem hagyjuk el, sőt legjobb erőnkől támogatjuk őket, még pedig először is *szellemileg*. Egy traktátus, mely csodákat szülhet angolok, francziák, vagy akár németek között, lehet, hogy nálunk, mint pusztában kiáltó szó, minden viszhang, minden hatás, jó eredmény nélkül marad, a mi persze megfordítva is áll. Nem annyira más nyelvekből fordított, mint inkább eredeti magyar fők által írott traktátusok kellenek nekünk. Lehet és van is sok olyan traktátus és könyv, melynek bármely nemzet nyelvén is örök becse van, de más oldalról a legtöbb traktátus és könyv egyáltalában annyira egyéni, nemzeties, hogy éppen csak ott és azok között van áldásos haszna, a hol és a kik számára írják. Kiknek arra tehetségük, külön charismájuk van, hogy népszerű nyelven, vallásos erkölcsi irányú kisebb nagyobb műveket, tehát traktátusokat és könyveket írjanak a nép számára, fogjanak azok tollat s műveik bizonynyal többet fognak népünknek használni, mint a külföldben eredetiben tán igen kitűnő, de más viszonyok között írt s így népünk előtt sokszor nem is igen érthető, idegen nyelvekből fordított traktátusok és könyvek. — Isten mentsen, mintha azt mondanám, hogy mindenik fordított munka ilyen, némelyik oly ügyesen van fordítva s illetőleg, a mi sokkal jobb, átdolgozva, hogy az idegen íz alig, sőt nem is érzik rajta. Másfelől nagyon távol áll tőlem azon gondolat is, hogy az az eredeti munka azután a maga nemében mind csupa klasszikus mű legyen. Arra kellene hát legelőször is törekednünk, hogy míg saját magunk nem alkothatunk valami traktátus-terjesztő társulatfélét s így a londoni társulat segélyét vesszük igénybe, ennek kiadványaiban minél több legyen az eredeti magyar. Meg vagyok győződve, hogy ott a központban e felfogást csak helyeselni fogják.

A traktátusok egyéni, nem központi terjesztését tekintve, mindenesetre egyik lelkipásztori teendőnek tekintetjük, mely aztán városokban éppen úgy alkalmazható, mint

*) Bár e cikk több tételével nem értünk egyet s nem osztjuk cikkíró aggodalmait, mégis adtuk azt, mert azt akarjuk, hogy e fontos tárgy s illetőleg új intézmény felett a priori is őszintén, nyíltan mondják el az érdeklődők véleményeiket, hogy a mi javítható, javíttassék, s a netaláni téves nézet helyreigazíttassék. Szerk.

falvakban, hogy a traktátusterjesztés ügyét legmelegebb pártolásunkban részesítsük. Népünkről nem lehet határozottan állítani, hogy nem szeret olvasni. Nem olvas, mert nincs mit olvasnia. Vagy talán olvas is, mert hiszen sokszor fáj az ember szíve, ha látja, hogy a vásári ponyvairodalom szemétermékei milyen kelendőségnek örvendnek. Miért ne venné népünk ezek helyett a szívet és lelkét nemesítő, vallásosságát előmozdító s a mi szintén fontos, éppen olyan olcsó traktátusokat is? Csak legyen módjában, megveszi az ezeket is. Ha az evangéliomot a házak tetőiről is prédikálni kell, akkor a traktátusokat, a keresztyéni irányú népies olvasmányokat szintén lehet a házak tetőiről is szórni és szórni. Nem sértjük vele az ügy szentségét, ha árul atjuk azokat heti és országos vásároknál. — Győzzön a jobb, a rosszat jóval kell helyettesíteni, teljesen keresztyéni elv ez.

A gyülekezetek lelkészei, tanítói tehetnek erre nézve legtöbbet, ők bátoríthatják, ajánlhatják legjobban a körárusokat. De ennél még többet is tehetnek. Mint láttuk, némely helyeken, még Magyarországon is magok a lelkészek a társulat bizományosai s azt is láttuk, hogy a társulat egyszerű ügynökei, a körárusok is milyen áldással működhetnek, mennyire elősegíthetik, kiegészíthetik a lekipásztori munkálkodást. Elősegítik pedig az általok árult traktátusok által. Az evangéliom e néma, mégis hangosan beszélő követői hadd szólaljanak meg minél többen és minél több helyen s én lelkem legmélyebb meggyőződésével hiszem, hogy népünk vallásos-erkölcsi életének hévmérője emelkedni fog.

Értékesíteni kell mindent, Isten országának szolgálatába kell fölavatni élet és lételetet: ez a valódi pastoralis prudentia. A mit jó szívet, segítséget nyújtani akarva ajánlanak föl a szükségben levőnek, ki még magán segíteni nem képes, azt csak az ostoba pruderie, vagy a haszontalan gőg utasítja vissza. De ha a gyöngeség s az abból eredő szükség elenyészik, akkor azonnal fölébred, föl kell ébrednie a vágnak önálló tevékenység, saját működés után. És ez így nagyon jól van, ennek szükségképpen így kell lennie.

Önálló tevékenység, saját működés! Eljött-e már annak országa mihozzánk? A jelentés szerint úgy látszik, mintha Magyarországon „azon nézet kezdene gyökeret verni, hogy egy egyház vallásos irodalom nélkül meg van fosztva egyik legfontosabb életető elemétől.“ Adja Isten, hogy ez így legyen! Igaz, hogy némely jelek szerint határozottan mutatkoznak az előhaladást jelző mozzanatok, minők a „Téli Ujság“ s a Czedler Márton ur által szerkesztett „Vasárnap“ s ezeket mindenestre azon nyilvánuló szükségérzet hívta életre, mely az egyháznak meg akarja szerezni azon fontos életető elemet, mely nélkül annak el kellene sorvadnia. Az előhaladás úgy lesz azonban valódi, ha a „Vasárnap“ s a mellette fennmaradó „Téli Ujság“ nem egy-egy vidékre szorítkoznak, hanem az egész ország protestántismusára kiható működési tért, circulatit szereznek maguknak. S szerény kérdés gyanánt fölteszem, melyre feleletet sem kell multhatatlanul adni, de ha adnának, azt szívesen fogadom, nem czélszerűbb dolog lett volna-e egyelőre a „Téli Ujság“-ot más cím alatt, de ugyancsak Makón, egész éves ujsággá tenni s így nem forgácsolni szét a különben is nem nagyon nyilvánuló, mert szunyadozó szellemi s anyagi erőt? Hisz a „T. U.“ két évi folyama alatt életképességének, szerkesztője tapintatos ügyességének, kétségbevonhatatlan jeleit adta. Vagy tán a „T. U.“ megszűnnék

a „Vasárnap“ mellett? Ezt meg ismét határozott hátralépésnek tekintem, mert hisz azon kis lapnak missziója és pedig már is jól betöltött missziója van Makón és vidékén s kérdés, hogy e missziót bármely más helyen, ha szinte még tán jobban szerkesztett lap is be tudná-e valaha tölteni? Szerintem tehát az lett volna az első s a legbiztosabb lépés, ha a „T. U.“ kibővült volna egész éves lappá ott, a hol eddig szerkesztve volt s csak később az olvasó közönség szaporodtával indult volna meg mellette egy másik lap is. De ha már élnie kell a „Vasárnap“-nak, éljen mellette idősebb testvére a „T. U.“ is, egyik támogassa a másikat s közösen hassanak oda, hogy ez utóbbi is kinőhesse magát s az egész haza protestáns népe olvassa mind a két vallásos lapot.

A vallásos lapok szerkesztése önként magával fogja hozni, hogy lesz önálló traktátusirodalmunk is. Ez mintegy megszilárdítja, maradandóbbá teszi a lapok által okozott jó hatást. Korai dolog volna egy ilyen irodalom megteremtésének alkotó közegeiről már mostan elmélkedni, de én bennem él a hit, hogy ha vallásos néplapjaink életre tudnak kelni, annak a fejtegetésére is rá kerül a sor, mert nézetem szerint az önálló, nemzeti traktátusirodalom közvetlen kifolyása a vallásos lapirodalomnak, de viszont ez amarra nézve *conditio sine qua non*.

Most egyelőre erősítsük meglévő vagy keletkező néplapjainkat, támogassuk őket erkölcsileg, szellemileg és anyagilag is s bizzuk reájuk a jobb jövőnek megteremtését. Továbbá most egyelőre csak fogadjuk el és mozdítsuk elő a londoni társulat közöttünk való működését, de hassunk oda, hogy kiadványaiban minél több legyen a jó eredeti magyar s mit más nyelvekből fordított, az is a mi viszonyainkhoz a mi népünk felfogásához legyen alkalmazva. Ha ezt megteszszük, ha a traktátusok, vallásos néplapok olvatását minden lekipásztor előmozdítja gyülekezetében: ezzel megtettük, a mit most egyelőre tehetünk s ez által egy jobb jövőnek biztos alapját fogjuk megvetni.

Mikor ide cikkem végére jutottam, akkor ötlött eszembe, hogy némelyek tán valami reklám-félet is olvashatnak ki soraimból, melyet én a londoni traktátusokat terjesztő társulat mellett csinálni jónak látok. Engem sem a jelentés ismertetésére, sem a továbbiak írására soha senki föl nem kért, föl nem szólított. Tettem azt saját magam jószántából, azon nézettől vezetettve, hogy jó ügy mellett szólalok föl. Tudja Isten, régóta úgy vagyok már vele, hogy a keresztyéni felebaráti működés, a belmisszió ez ága iránt mindig nagy előszeretettel viseltem s tőle igen sokat várok. Ezért nagy örömmel e lap hasábjain csak nem igen régen is nagy örömmel K. Tóth Kálmán „Futkározó hamis atyafi“ című traktátusát, melyet a nazarénusok elleni czélzattal írt. Lelkészi jellegem, hivatásérzetem s minden hajlamaim ösztönöznek arra, hogy népünk lelki ügyei iránt élénk érdeklődéssel viseltessem; az ügy, mely mellett fölszóltam, legjobb meggyőződésem szerint a nép lelki életét nemesíteni van hivatva. A nekünk adatott javak mértéke szerint *jót kell tennünk mindenkivel, de kivált hitűnknek cselédeivel* s különösen ezek vallásos-erkölcsi, tehát lelki életének telvirágoztatása nagy és első rendű teendőnk. Ez idézett apostoli mondás mellett aligha kevésbé ihletett az is, melyet Anglia egy apostoli lelkű nagy nője, Fry Erzsébet ejtett ki s melyet minden lelkésznek tudni kell, hogy alkalmazhassa: „A lélek

iránti jótékonyág lelke a jótékonyágnak,“ a mi ugyan angolul sokkal jobban és jellegzetesebben hangzik: „Charity to the soul is 'h' soul of charity.“

Csiky Lajos.

Nagytszeteletű Szerkesztő ur!

Az aradi reformált egyház 50 éves jubileuma alkalmából f. évi augusztus 29-én vasárnap délelőtt a helvéthitvallásuak templomában tartott jubilaris istentiszteletre egészen megteltek a templom padsorai. A gyülekezeti tagokon kívül ott voltak az egyházi és polgári hatóságok képviselői: *Tabajdy Károly*, Aradmegye főispánja, *Nagy Sándor*, m. k. törvényszéki elnök, *Salacz Gyula*, Arad város polgármestere stb. *Metianu* gör. keleti szert. püspök, *Lakatos Ottó* minoritarendi házfőnök, *Steinhardt*, főrabbi, *Stiegler Gusztáv*, ágost. hitv. lelkész, ugy az izraelita hitközség, *Görgey* honvédtábornok, számos honvédtiszt élén, valamint számos egyesület és testület küldöttjei. Az ünnepélyt a himnus eléneklése nyitá meg, melyben *Szalay Manó* és *Valentin Lajos* szép hangú tenoristákon kívül *Grünzweig A. Nagy Sándor* kántororganista, *Philippovics István*, *Büttner József*, *Kertay Ede* és *Vlatschil K.* urak vettek részt. A szabatosan és szépen előadott himnus elhangása után *Ferenczy Gedeon* ref. lelkész lépett a szószékre, hogy a bevezető könyörgés után alkalmi beszédet mondjon, mely mind az előadás heve mind pedig a beszéd *felekezeti* felül-emelkedő jellege által tűnt ki, és jóllehet a lefolyt évtized vázlatához illetőleg, többek közt pl. hogy az egyház a maga iskoláját árverésen eladta, néhány igen pessimistikus és zord vonást használt, a jelenlétakra *kedvező* benyomást tett. Hogy volt-e építő hatással, azt a következmény meg fogja mutatni! Az ő z szónok Mózes 3. könyve 25. rész 9—10. verseiből kivett e tétel felett: „szenteljétek meg az 50-ik esztendő, legyen az kürt zengésének esztendeje tinektek,“ elmélkedett, nem az ő, hanem az egyház specifikus viszonyai által parancsolt új testamentomi értelemben, élénk színekkel kiemelve első sorban a protestáns egyházi életet, a város falai között ezelőtt 50 évvel megindított hitbuzgó elődök áldozatkész-ségét, azoknak a különböző hitfelekezetek által testvéries szeretettel gyámolított példányszerű tevékenységét, majd az egyház hanyatlását illusztrálja, sikra szállván az érintett hanyatlást előidézett okok és áramlatok ellen és az alapige ezen kifejezéséből „legyen az kürt zengésének esztendeje tinektek“ vonta le a jövőre nézve következtetéseit, könyörgésében áldást kérve az alkotmányosan uralkodó királyi felségre, a hazára, a városra és többek között az abban egymással testvéries egyetértésben, szeretetben élő, az ünnepély alkalmából a templomban testületileg képviselt különböző hitfelekezetekre. — Erre a fentebb említett urak *Kreutzer* „Az Urnak napja ez“ megragadóan szép imadallamát adták elő, mire a 122-ik Zsoltár 3-ik versének elének-lésével az ép oly szép, mint egyszerű (bár nem minden ízben református jellegű) emlékünnepelet véget ért.

Előző nap, Aug. 28-án estve, műkedvelői előadás volt a színházban, melyből a bevétel volt 621 frt 20 kr; a kiadás 348 forint és 55 kr; az egyház pénztára javára maradt tiszta jövedelem: 272 frt 65 kr, mely Varga József gondoknak azonnal át is adatott.

Gyórok, szept. 5. 1880.

Rácz Károly,
a ménegyóroki egyház lelkésztanítója.

A veszprémi ref. egyházmegye véleménye a jogakadémiák tárgyában 1880. sz. a. kelt miniszteri leiratra.

Egyházmegyénk a prot. jogakadémiák kevesbitésének indokolására a miniszteri felhozott érveket nem látja elfo-adhatónak a több okokból.

Nevezetesen:

1. Ha az a célja a miniszter urnak, hogy a proletáriátus ne szaporodjék, s kevesebben tódulván a jogi pályára, az arra lépőknek a megélhetés inkább biztosittassék, e célja a prot. jogakadémiák kevesbitésével nem éretnék el, hanem a miniszter urnak, a keze alatti jogakadémiák kevesbitését féltő érveléséből levont következménynek ellenkezője állana be, az t. i. hogy a prot. akadémiák kevesbitésével a kath. akadémiákra tódulna az ifjuság.

2. Magyarország nyugoti részén a ref. egyháznak csak egy főiskolája lévén, t. i. a pápai, az ebben levő jogakadé-mia feladásával szegényebb sorsú ifjaink s talán ezek kö-zött sok szép tehetség előtt el lenne zárva az út a jogi pályára; azon esetben pedig, ha az ilyenek kiképeztesüket más felekezet jogakadémiájában keresnék, nem számíthatna bennök ref. egyházunk o'y buzgó tagokra, kik melegen ér-deklődjének sorsa iránt és századokon át folytatott küzdel-mekkel szerzett autonóm jogainkat, az előjöheto szükség idején szívvel-lélekkel megvédeni kellő lelkesültséggel, egy-szersmind prot. szellemtől áthatott szakismerettel birjanak.

3. A pápai jogakadémiára tett alapítványoknak nem megvetendő része helyhez kötött, melyeket nem lehet, nem szabad még hasonirányú felekezeti jogakadémiába is beol-vasztani, még kevésbé más czéira használni fel; mert külön-ben az alapítványokat, mint eredeti rendeltetésüktől elvon-takat, teljes joggal visszakövetelhetik, vagy az évi segélye-zést beszüntethetik.

4. A prot. jogakadémiáknak s ezek közt a pápáinak be-szüntetésével még azon sovány reménnyel sem kecsegtet-hetnők magunkat, mint a miniszter ur, hogy akkor a kir. jogakadémiákból képzettebb egyének léphetnének ki a jogi pályára: mert ezen akadémiákban a felügyelet elnézőbb, a fegyelem lazább lévén, az élet és tapasztalat tesz ellen-mondhatlan tanúságot, hogy a felekezeti jogakadémiákban a képzettségnek ha nem magasabb, de azon fokát bizonyára elérik ifjaink, mint azon akadémiákban, melyek a miniszter ur kezelése alatt állanak.

5. Magunkkal és az ország kormányának a csak nem rég letűnt években vallott s a hatalom minden eszközével keresztül vitt céljával is ellenmondásba jönénk, ha midőn nagy áldozatok árán a törvény kívánalmainak megfelelőleg már berendeztük jogakadémiánkat, most meg, alig hogy be-rendeztük, halálos ítéletet írának alá, a helyett, hogy egy-házunk s a magyar nemzetiség iránti szent kötelesség ér-zetétől áthatottaa nagyobb-nagyobb virágzásra emelni tö-rekednénk.

Közli az egyházmegyének f. évi aug. 25—27-éa tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből:

Pap Sándor,
e. megyei e. főjegyző.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

„Evangéliomi Lelkeszi Tár“ IX.—X. kettős füzeté meg-jelent ily tartalommal: 1. Miben áll a Krisztus lelke. Né-methi Lajos. 2. Az aratás áldozásáérti hála. 3. Vallásosság a családban. Egyházi beszédvázlatok, Nagy Lajos m.-pércsi lelkésznek „Vázlatok közönséges ünnepi és alkalmi egyházi beszédekhez“ című művéből. 4. A szerencséről. Szekeres Mihálytól. 5. Becsüld a földi javakat, de túl ne becsüld. Szabó József. 6. Isten szeretete. Mólnár Sámuel. 7. Részvéte.

Nagy Lajos. 8. Hálaadás. Dombi Lajos. 9. A szülék iránti tiszteletlenség bünéről. Tonka Károly. 10. Lelki újjászületés. Lukács Ödön. 11. Jézus ezen gyógyító szava: effata, reánk is alkalmazható. Gulyás Lajos. 12. A kenyér, bor, föld túlságos szerelméről. Szilády János. 13. Ujbori urvacsorakor. Az „Ev. Lelkészi Tár“ szerkesztője: Czelder Márton felső bányai ref. lelkész; főmunkatársai: Láng Adolf pestmegyei ev. esperes és Gulyás Lajos n.-bányai ref. lelkész.

Iskolai évet nyitó istenítisztelet a debreczeni ref. nagy templomban. F. évi szept. hó 9-én d. e. 1/2 9 órákor gyűlt egybe a főiskolai tarintezeteknek: az akadémiának, gymnasiumnak és tanítóképezdének ifjusága, a tanárkarokkal, főtiszt. Révész Bálint püspök, és tek. Saápi Sámuel főgondnok urakkal élükön. Theologusok, jogászok, gymnasiumi és tanítóképezdei növendékek mintegy ezren lehetnek együtt. Mily szép, mily megható látványt nyújtott az üde gyermekortól kezdve minden árnyalatban egész a férfi korba átlépésig együtt látni a haza és egyház virágait, reményeit! Mily felemelő a „Jövel szentlélek ur Isten“ kezdetű éneket ennyi művelt egyén ajakáról hallani. Ugy, hogy majdnem általános lett az óhaj, hogy az iskolai évet megnyitó istenítiszteletek mindenkör a nagy templomban tartassanak meg. E lap szerkesztője feltétlenül azt óhajtja, hogy ne csak akkor, midőn a főiskolai imaterem javítás alatt van, mint jelenleg is, hanem rendszerint a nagy templomban gyűjön a tanuló ifjuság s a tanárkar Isten segítségül hívására össze. Sőt óhajtandó, hogy arra a debr. egyháztanács is megbíassék; óhajtandó, hogy a nagy közönségből az érdeklődők, különösen a szülék is megjelenjenek, kik gyermekeikkel és ezek üdvéért a legbensőbb örömmel, a legszentebb hittel és reménnyel emelik éghez sziveiket és lelkeiket. Így hadd legyen ez ünnepe minél nagyobb szerű, hadd érintkezzék e napon a főiskola és a nagy közönség imában, vágyakban és reményekben!

Az 1880. I. tanév kezdete. A pápai ref. főiskolában ugy a *theologiai* és *jogi*, mint a *középtanodai* és *tanítóképezdei* tanfolyamok f. évi okt. 5-én kezdődnek; szept. 28-tól okt. 2-ig a fölvételi, pót-, magán- és érettségi vizsgálatok lesznek; a beiratások pedig okt. 1-től 5-ig tartanak. Közli az igazgatóság.

A francia szerzetrendek nyilatkozatot szándékoznak a kormánynak átnyújtani, melynek szövege a következő: „Az engedély kikérésének elmulasztása arra indította a lapokat, hogy az egyházi rendeket a köztársaság elleni oppozíció fészkei gyanánt tüntessék fel; a rendek, azon nézetből indulva, hogy az engedély kikérése előnyököt nyújt, de nem képez kötelességet, azt eddig elmulasztották és most sem akarnák az engedélyt kikérni, nehogy eddigi magatartásukat törvénytellennek ismerjék el. Nem kének az ország jelenlegi intézményei iránt való tiszteletüknek és hódolatluknak kifejezést adni, egyházi függésük nem feltételezi a világi hatalomtól való függetlenségüket, vallási céljuk tiltja valamely politikai államforma iránti feltétlen odaadásukat, lobogójuk, a ker. szeretet lobogója kompromitáltatnék bármely világi érdek szolgálata által, ők visszautasítanak minden szolidaritást a politikai pártokkal; a világi kormányzatot érdeklő dolgokkal csak azért foglalkoznak, hogy szóval és tettel engedelmisséget hirdessenek az Istentől eredő államhatalom iránt. Ezen elveket vallották eddig és ezektől ezentul sem akarnak eltérni; reménylik, hogy a kormány ezen önkényes loyalis nyilatkozatot szívesen fogja venni és meg fogja nekik engedni, hogy az imádság a tanítás és szeretet műveit háborítatlanul folytassák.“ — Minden congregatio főnöke aláírta e nyilatkozatot kijelentve a maga és rendtársai nevében, hogy ez az egész rend változhatatlan értelme. Ugy látszik, hogy a francia kormánynak a jezsuiták elleni erőlyes fellépése tette ily hü köztársasági alattvalókká a szerzetes rendeket s hajlította meg a vatikán szívet is, melynek beleegyezése nélkül a rendek ama nyilatkozatot aligha teennék. De a rendek aligha érnek czélt nyilatkozatukkal, mert a „Republique Française“ a Gambetta lapja együgyü

gúnynak tartja azt, s így ír: „Azért, hogy nem conspirálnak az ország ellen, még nem érdemlik meg azt a jutalmat a congregációk, hogy alattomos úton kincseket gyűjtsenek. Végre felszólítja a kormányt, hogy a márcziusi rendeletnek haladéktalan végrehajtásával feleljen a nyilatkozatokra.“

Megjelent a régen óhajtva várt egyházi népies irányú lap ily címmel „*Vasárnap*.“ *Evangeliumi Hetilap a magyar nép barátja*. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Czelder Márton. Főmunkatársak: Könyves Tóth Kálmán, Láng Adolf. Az el-ő szám nyolczadrét nagyságban, színes borítékba fűzve jelent meg. A címlapot jó metszetű allegorikus képek díszesítik, melyeknek magyarázatát a jövő számban adandja a szerkesztőség, azért ezuttal mi nem szólunk azokhoz. — Ezen szám tartalmát következő cikkek teszik: 1. *A keresztyén magyar néphez*. Igazi meleg hangú felhívás ez a magyar néphez, sőt a lelkészekhez és tanítókhoz is a „Vasárnap“ szerkesztőjétől. 2. *Vasárnap*. Öt strophában 8—8 soros népies költemény Czelder Mártontól. 3. *Én és az én házam* tiszteljük az Urat. Józsué 24., 15. alapján ihletteljes értekezés Láng Adolftól. 4. *Párbeszéd*. Hitetlen, Hívő és Vak-hívő közt. Könyves Tóth Kálmántól az ő ismeretes, megnyerő imdondorában. A párbeszéd themája az, hogy a nazarenusok milyen okosan cselekesznek, hogy a halottjaikat nem temetik el tisztességesen. A párbeszéd folyamán azonban a Hívőnek (Eszes Péter) a szentírásból alapuló fejtegetése után a Hitetlen és a Vak-hívő az ellenkezőről győződnek meg. 5. *Az Ur oltalmazzon!* vagy: *Isten veled!* köszöntésmódot válaszos értekezés alakjában érdekesen magyarázza meg Molnár Zsigmond. 6. *A boldog család*. Költemény, melyben a munkás szántóvető ember családi boldogsága iratik le; a költemény külalakja és hangja Arany Jánosnak „Este van, este van, kiki nyugalomra“ kezdetű gyönyörű költeményére emlékeztet, mit nem hátrányára, de előnyére említek a műnek, melynek szerzője Czelder Márton. 6. *Hogy szokott le Wilson Mátyás a részegeskedésről*. Igen jó tárgy. találó életképpé egy nagy nemzetre vetett gúnyos czélzattal feldolgozva Csécsy Miklóstól. 7. *Isten áldása van a becsületes munkán*, példák-*kal igazolatlik a munka sikere*. Zsigmond Sándortól. Boldogok a kik hisznek. Nagyon kedves kis dolgozat Szabó Józseftől. 8. *Jól kiválasztott „Apróságok*.“ Végre a hátulsó borítéklevél nagy része „Utasítást“ foglal magában a „Vasárnap“ pártolói számára.

Ime e tartalomjegyzék mu atja, hogy a „Vasárnap“ első száma valóban változatosan s jelesen van szerkesztve. Kiállítás csinos, izletes. A borítékon kívül egy-egy szám 8 levelet foglal magában. A „Vasárnap“ előfizetési ára egy évre 2 frt Egyes szám ára 4 kr. Óhajtjuk, hogy a „Vasárnap“ magyar prot. népük körében minél nagyobb elterjedést vegyen.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**

Pályázat

A Sárospataki ref. egyház elemi leánynevelőintézetébe egy rendes tanítónői állomásra pályázat hirdetik. Fizetés 500 frt évenként és a növendékektől a női munkákért fizetendő tandíj. Pályázónak okleveles tanítónőnek kell lennie. Előny adatik annak, ki gyakorlati működéséről kedvező bizonyítványt mutat fel. Teendője női munkáknak a tanítása, esetleg egész osztályoknak vezetése. Ha az illető zongorát, német- vagy francianyelvet is képes tanítani, ezért külön díjazásban részesül. A megválasztandó végleg esen egy próba év múlva erősítetik meg hivatalában, midőn esetleg magasabb fizetésre vagy talán lakásra is számíthat. A folyamodók köllőleg felszerelt folyamodványaikat a sárospataki ref. főgondnoki hivatalhoz szept. 24-ig küldjék be. Választás szept. 26-ikán történik. A megválasztott hivatalát azonnal tartozik elfoglalni. Sárospatak, 1880. szept. 5. **Kőrész István,** a ref. egyház főgondnoka.

Debreczen, 1880. nyomtatott Kutasi Imre gyorssajtóján.